

Peter Šrank

JEDNOHUBKY

VYDAVATELSTVO

FAMA

art

Rozhlasové glosy

2013 - 2017

Peter Šrank

JEDNOHUBKY

Rozhlasové glosy

2013 – 2017

Elektronická kniha

Ďakujem Rádiu Regina RTVS za podporu a motiváciu.

Ďakujem mestu Žiar nad Hronom za finančnú podporu.

žiar nad hronom

Kniha, o ktorej sa dnes na internete nehovorí, akoby ani neexistovala. Aj keby bola akokoľvek dobrá. Taká je doba. Preto by som chcel čitateľa či poslucháča poprosiť, aby o tejto knihe na internete občas „hodil reč“ a pomohol jej tak. Najmä krátkou čitateľskou recenziou v internetových kníhkupectvách, knižných portáloch či databázach. Ale aj zmienkou na sociálnych sieťach, čitateľskou fotografiou z Austrálie či Pitelovej alebo komentárom tam, kde je spomenutá. Ďakujem v mene svojom aj v mene všetkých necelebritných autorov a ich necelebritných kníh.

© Peter Šrank, 2018

© Grafická úprava a layout: Peter Šrank, 2018

© Ilustrácia na obálke: Karolína Šranková, 2018

ISBN: 978-80-897-1717-0 (tvrdá väzba)

ISBN: 978-80-570-2516-0 (pdf)

ISBN: 978-80-570-2517-7 (epub)

ISBN: 978-80-570-2518-4 (mobi)

Pár slov na úvod

Bolo to pred niekoľkými rokmi v rádiu Regina počas dňa otvorených dverí. Stretli sme sa všetci piati glosátori. Traja boli tak trochu nováčikovia, medzi nimi aj Peter Šrank alias Kefo. Niekoľko dní predtým sme dostali spoločnú tému na glosu, ktorú sme mali potom prečítať do éteru. Témou boli dvere. Bol to skvelý nápad, lebo nás dokonale odhalil. Náš pohľad na dvere, za ne i pred ne. Žiadna glosa sa na druhú nepodobala. Každá bola úplne iná, presne tak, ako sme rozdielni my.

Glosy zaznievajú už vyše desaťročia, s rôznym obsadením. Naša päťka to ťahala viac ako štyri roky. Výsledkom je aj kniha glos, ktorú držíte v ruke. Ak ste si ju kúpili, či dostali ako dar, verte, že nič lepšie sa vám nemohlo stať.

Aj kniha trochu pripomína dvere, samozrejme, ak máte fantáziu. Otvoríte a ste v inom svete. Vo svete Petra Šranka. Máte jeho oči, jeho myseľ, ale vlastné pocity. Rozhodne nechýba humor, radosť z naskladaných slov do myšlienkových palácov či prítulných domčekov, nuž a vo všetkom príbehy či zadumania. Žiadne mravokárcovstvo, ale životodarný tok slov z duše vyzretého autora. Baví vás to čítať, ale fajnšmekri si môžu vypočúť aj zvuk v rozhlasovom archíve.

Ste na začiatku, takpovediac pri kľúčovej dierke. Nazrite dnu, alebo potočte kľúčom a rovno vojdite. Glosy Petra „Kefa“ Šranka vám už prestreli...

Jano Cíger z Mädokýša

O alternatívnych použitíach

Včera som išiel bežkovať až tesne pred zotmením, preto som si zobral čelovku. No keď v zime dýcham a mám ju na čele, osvetľuje mi paru vychádzajúcu z úst a vyzerá to ako jazda v hmle. Šoféri vedia, aké je riešenie tohto problému. Hmlu treba podsvietiť. Preto nosím v zime čelovku v režime predná hmlovka, teda na krku, takže sa z nej vlastne stáva krkovka. Výhodou zimnej krkovky je krásne čistý rozhľad. Nevýhody sú dve. Neotáča sa smerom, ktorým sa otáča hlava, a nedrží polohu. To však pri pokojnom bežkovaní nie sú problémy.

Bola už úplná tma, krkovka spoľahlivo osvetľovala bielu stopu predou mnou. Na záver ma čakal krátky zjazdík, navyše v zákrute. Krásne sa mi to rozbehlo, telo udržiavajúce rovnováhu začalo vykonávať pre bežkárov typické padúcnicové pohyby. S ním aj čelovka. Osvetľovala všetko iné, len nie stopu predou mnou, čo ma nútilo udržiavať rovnováhu ešte padúcnicovejšími pohybmi. Zrazu tma, lebo svietenie na nočnú oblohu nemá veľký orientačný účinok. Nič som nevidel, musel som prepnúť na autopilota. Pristátie bolo tvrdé. V pokojnom režime krkovka obnovila svoju spoľahlivú funkčnosť a osvietila trnkové kríky, v ktorých som skončil.

Toto je názorný príklad rizika skrytého v alternatívnych použitíach. Ich vymýšľanie nám naozaj ide, v tom sme dobrí. Napríklad stoličky určené na sedenie alternatívne použijeme ako súčasť akrobatického náradia na vešanie záclon. Alebo motorovú pílu určenú do dvoch rúk alternatívne pripevníme, čím sa nám ruky uvoľnia, niekedy až veľmi. Alebo starú dušu určenú na výplň pneumatiky traktora alternatívne použijeme ako športové náradie adrenalínového bobovania. Takýchto príkladov je nekonečné množstvo, sú ich plné internety a naše vynachádzavé hlavy. Lákajú nás svojimi alternatívnymi výhodami.

No nevýhodou alternatívnych použití je, že sú alternatívy, v ktorých sú nepoužiteľné.

O amatérskych smetiariach

Počas prechádzok poza humná nášho malomesta sa občas hanbím za tie množstvá odpadkov, ktoré len tak kráčajúc zahadzujeme. My hubári, bežci, prechádzkari, psíčkari... Keď mám slabú chvíľku, vytiahnem igelitku a zbieram. Je mi jasné, že nedokážem vyzbierať celý les, ale vravím si, že keby každý občas vyzbieral za vrecko ako ja, mali by sme sa šej-haj.

Minule som toho nazbieral trochu viac, preto som uvítal, že pri prvých kontajneroch na kraji mesta niekto práve vysýpal smeti a bolo odomknuté stojisko. Bol som rád, že igelitku nemusím ťahať až domov k svojmu. Vyhodil som ju ujovi poza chrbát. Ten keď ma zbadal, chytil amok, rozkričal sa na mňa, že to sú ich kontajnery, oni si za smeti platia, mám si to už aj zobrat'. Nechápal som celkom jeho myšlienkové pochody. Myslel som si, že zamknuté stojiská tu máme preto, lebo chceme mať poriadok všade okolo seba, nielen u seba doma.

Ja som mu vysvetľoval, že to nie sú moje smeti, ale naše smeti, on zasa mne, že jeho naše smeti nezaujímajú, lebo nie sú jeho. Ja som sa ho pýtal, či tu má niekde namontovaný smetomer a bude platiť o igelitku viac. On že ide o princíp. Nuž som rezignoval a začal vypúšťať zo seba to, čo zodpovedalo miestu, kde sme sa nachádzali. Slovný odpad. Nie som na to hrdý, ale nech mi slúži ku cti to, že bol separovaný, lebo sme sa vďaka nemu rýchlo separovali. Smeti som tam, samozrejme, nechal.

Aj keď som si myslel, že už som v svojom veku voči takýmto ľuďom imúnny, trochu ma to znechutilo. Nejaký čas som mal problém zohnúť sa po čosi iné ako po dubák alebo čučoriedku. Ale rozhodil som to. Lebo ak sa človek občas rozhodne namiesto JA myslieť na MY, musí sa zmieriť s tým, že v tom MY sú aj takí, ktorí o to nestoja.

O automatoch

Vždy, keď sa postavím pred nejaký predajný automat a chcem využiť jeho služby, zmocní sa ma jemné *gamblerské* vzrušenie. Po skúsenostiach s nimi som nadobudol presvedčenie, že všetky majú spoločného predka – hrací automat. Určite zdedili aspoň kúsok jeho genetického kódu. Lebo aj ten s najnevinnejším účelom, napríklad na kávu, na cestovné lístky alebo na mlieko, so mnou hrá hru. Postavím sa predeň, on si ma poobzerá a začne odhadovať, či som nervák, flegmatik alebo humorista. Ozvú sa v ňom prastaré pudy blikajúceho jednorukého zlodeja, niekde vo vnútri sa jemne usmeje, a ide na to.

Má veľa možností, ako mi z nákupu urobiť lotériu a zabrnkať na nervy. Môže odmietat' jednu mincu za druhou, lebo sa mu nezdajú dosť chutné. Môže odmietat' nové verzie bankoviek, lebo má trávenie nastavené len na staré, ktoré už ale skoro v obehu nie sú. Môže zle narátať peniaze, ktoré do neho hádzem a stále pýtať ešte. Tá špirála, ktorou tovar vytláča von, môže zastat' tesne pred tým, ako ho vypustí. Ak tovar vypustí, môže ho zaseknúť pri padaní. Môže mi odmietnuť vydať drobné alebo mi môže vydať zle. Môže zabudnúť zastaviť vypúšťanú kávu či mlieko, môže zhodit' jogurt tak, že sa mu prepichne viečko a vytečie. Môže mi vydať lístok bez potlače. On to všetko môže. Ja nemôžem nič, len dúfať, že budem mať hráčske šťastie. Niet sa komu sťažovať, niet to ako dokázať.

Predajné automaty sú nultá verzia budúcej umelej inteligencie. Určite jej odovzdajú časť svojho genetického kódu. Hádajte, ktorú. Áno, tú hráčsku, škodoradostnú a svojhlavú. Máme sa na čo tešiť. Lebo je rozdiel, či sa so mnou zahráva automat na kávu alebo sa-mojazdiace auto.

O autovenovaniach

Vlastniť papierový výťažok knihy má v dnešnom virtuálnom svete často už len jediný význam – aby bolo kam dať autorov podpis s venovaním. Tento akt zosobňovania artefaktu poznám z oboch strán. Ako autor, ktorý blahosklonne podpisuje, aj ako čitateľ, ktorý o podpis žiada. Majiteľ knihy je spokojný, ak napísané vyznie čo najosobnejšie. Autor je spokojný, ak ho napísanie venovania stojí aspoň o trochu menej námahy ako napísanie celej knihy.

Ak čitateľovi stačí autogram, to dá autor ľavou zadnou. Aj svoj podpis poľahky obalí nejakým klišé. Dopíše dátum a miesto. Spýta sa *Komu?* a na začiatok dá meno. Aby to vyzeralo aspoň trochu osobne, doplní aj nejakú paušálnu vatu, napríklad *zo srdca, s láskou, s úctou, krásnym očiam, úprimne* a podobne. A kresbičku. Srdiečko. Smajlíka.

Ale vymyslieť venovanie nie je vôbec jednoduché. Preto každý autor uvíta, ak čitateľ spolupracuje. Ak čosi o sebe prezradí, ak naznačí možnú mieru neformálnosti, ak poskytne pár kľúčových slov, ktorých sa dá chytiť. Ale najobľúbenejší sú čitatelia-samovenovatelia. Cudzím slovom autovenovatelia. Teda tí, ktorí prídu s knihou na podpis a majú jasno, čo v nej chcú mať napísané. Jeden taký môj obľúbený si necháva vpísať vetu „*Janovi na eliminovanie citového deficitu z detstva venuje...*“ a podpis. Keď sa Jano pozrie doma na svoju knižnicu, určite už svoj citový deficit dávno eliminoval a môže rozdávať citové prebytky. Je to na ňom vidno.

Preto na záver... Milí čitatelia, staňte sa nielen zberateľmi autogramov, ktorými prispeje autor, ale aj zberateľmi autovenovaní, ktorými prispievate vy sami. Vytvoríte tak hneď v úvode písmenkové objatie, ktoré potom ľahšie pokračuje. Lebo kniha, ktorou sa autor s čitateľom písmenkovo neobjímajú, bola napísaná zbytočne.

O babom lete

Vonku zúri babie leto. Rána sú hmlisté, ale keď sa objaví slnko, hneď je ako v auguste. Pritom astronomicky je slnko rovnako vysoko, alebo skôr nízko, ako vo februári. Babie leto vraj dostalo svoj názov podľa poletujúcich pavučín, ktoré sa podobajú na strieborné vlasy starých báb. Nemôže sa volať dedovské leto, lebo starým dedom už žiadne sivé dlhé vlasy vypadávať nemôžu, oni ich už dávno majú vypadané.

Pomenovanie babie leto nie je priamočiare ani prvoplánové. Asi ho vymyslel nejaký insitný básnik. Keby ho vymýšľal človek pragmatický, dôsledne logický, volalo by sa napríklad druhé leto, jesenné leto alebo oneskorené leto. No nejaká poetická duša možno kedysi povedala – alebo skôr zaspievala (to si trochu vymýšľam) – čosi o lete sivých pavučín, striebre z vlasov starých báb. Básnickou skratkou sa z toho stalo leto vlasov starých báb, ďalšou básnickou skratkou básnickej skratky leto báb a potom to už len ktosi prehodil do konečného tvaru babie leto. Áno, tak to bolo, práve som na to prišiel.

Veľa názvov vzniklo podobným spôsobom. Používame ich bez toho, aby sme sa zaujímali, čo vlastne doslova znamenajú. Až keď sa ich snažíme vysvetliť, zistíme, že musíme poznať ich príbeh alebo si vymyslieť vlastný, lebo priamočiari sú nelogické. Napríklad rybie prsty. Ťažko môžu byť z naozajstných prstov rýb, lebo ryby žiadne prsty nemajú. Alebo vtáčie mlieko. Ťažko môže byť z vtákov, iba ak z vtákopyška. Slepý guláš? Keď je slepý, prečo nechodí s bielou paličkou? A zlatá žila? Skúste si za ňu niečo kúpiť.

Babie leto sa skončí a po ňom príde zima. Možno až treskúca zima. Čože je to za názov? Aha! Už to mám. To je asi zima, v ktorej máme nohy studené ako čerstvo vylovená treska.

O babylonských vežích

Príbeh o babylonskej veži chápeme ako zaujímavé podobenstvo, ktoré sa nás veľmi netýka. Je to minulosť, história. Len akési ponaučenie, že ak sa chce veľa ľudí spojiť pre tú istú vec, stačí zabezpečiť, aby si nerozumeli a je po spojení.

Ale babylonská veža nie je história, je to aj súčasnosť. Bola možno len prvá, no takých ako je ona staviame veľa a staviame ich stále. Malé i veľké. Len sú na prvý pohľad nenápadné a ľahko ich prehliadame.

Napríklad babylonská veža automobilizmu. Maličká, ale je. V niektorých krajinách sa jazdí vpravo, v niektorých vľavo. Ďalej babylonská veža železníc. Čudujeme sa nášmu východnému susedovi, že má iný rozchod koľajníc a treba prekladať a presadať. Ale mapa sveta zafarbená podľa použitého rozchodu železníc vyzerá ako maliarova paleta. Rusi nie sú až takí výnimoční. Alebo babylonská veža elektrickej energie. Ľudia sa chcú pripájať na elektrickú sieť. Tak im teda vymyslím rôzne napätia, frekvencie, zásuvky a zástrčky. A ešte pridám babylonskú vežu meracích jednotiek. Tomu dať metre, tantomu yardy, niekomu litre a inému galóny. To bude sranda. Možno im aj nejaká kozmická loď havaruje, keď to zabudnú prepočítat'.

Aj keď všetci svorne tvrdíme, že takýchto babylonských nedorozumení by malo byť čo najmenej, že by sme sa mali dohodnúť, znormalizovať, zjednotiť, prvé, čo vždy urobíme je, že sa nedohodneme, neznormalizujeme, nezjednotíme. Lebo aj to má svoje výhody a čaro. Ako tajný kód, ktorý si deti vymyslia, aby im dospeli nerozumeli. Aspoň pár vlastných slov. Tak vznikajú rôzne jazyky, písma, náboženstvá, železnice, elektrické zástrčky, muži z Marsu a ženy z Venuše.

Možno naozaj nie je posolstvo babylonskej veže v tom, aby sme všetci hovorili *jedným jazykom*, ale v tom, že práve odlišnosť nás núti k vzájomnej tolerancii a pochopeniu. Lebo inak nepostavíme ani tú najmenšiu vežu z piesku.

O balení

Je pár vecí, ktoré nás odlišujú od zvierat. Často sa spomína práca, schopnosť smiať sa, reč či fantázia. Ale je ešte jedna, na ktorú sa neprávom zabúda. Balenie. Balíme, čo sa dá aj nedá, a balíme stále viac a viac. Používame ho len my ľudia, ak nerátam niektoré zdanlivé balenia, ktoré robia napríklad pavúky, keď zamotávajú koristi. To má však iný účel.

Málokedy si uvedomujeme, ako sme ním postihnutí. Balíme výrobky do obalov. Potom si ich kúpime a balíme ich do nákupných obalov. Keď ich chceme darovať, zabalíme ich do darčkových obalov. Učebnice a zošity do ochranných obalov. A keď hráme kameň-papier-nožnice, jedna z troch možností je balenie kameňa papierom.

Dokonca aj chlapci balia dievčatá. Neviem, ako tento pojem vznikol, proces nahováračiek sa na fyzické balenie vlastne ničím nepodobá. Dievča nie je zabalené do papiera ani obviazané stužkou. I keď prelepiť jej lepiacou páskou ústa je niekedy lákavé. Asi je to teda ako s tým pavúkom. Dievča-mucha sa chytí do siete, kde sa trepoce a snaží sa uletieť. Chlapec-pavúk vie, že ak niečo neurobí, ubzíkne mu. Preto musí rýchlo začať namotávať, spríadať okolo nej ďalšie nitky, krútiť s ňou, až sa jej roztočí hlava a neprestane, kým nie je zbalená.

Niekedy to už s tým balením preháňame. Napríklad – čokoládový cukrík je samostatne zabalený v alobale, potom ich je viac spolu zabalených ešte v krabičke bonboniéry, ktorá je ešte raz zabalená v celofáne. Tú kúpime a zabalíme do darčkového balenia, to ešte zabalíme do obyčajného papiera, aby sa nám to cestou nepoškodilo. A nakoniec s tým balíme dievča. A ak neuspějeme, môžeme to zabaliť. Šesť balení treba na to, čo pavúk zvládne jedným. A to si nahovárame, že sme najvyspelejšími tvormi na svete.

O bielych miestach na mapách

Rád sa túlam kade-tade po horách. Popritom mávam v mobile zapnuté GPS zaznamenávanie trasy. Prechodené trasy doma prepisujem do máp, nech z nich pomaly miznú *biele miesta*. Dnes nie je problém niečo zamerat' a zakresliť. Dnes je však problém to pomenovať.

Dlho bola pre nás najdostupnejšou mapou turistická *päťdesiatka*. Na prvý pohľad sa zdá byť podrobná, ale čože sú to dva centimetre na kilometer? Tam sa veľa napísať nedá. A tak sme niekoľko generácií dedili a zdieľali názvy len tých najvýznamnejších kopcov, dolín, potokov... viac sa tam nezmestilo. Podrobnejšie informácie boli na tajných alebo nedostupných mapách.

Dnešnú digitálnu mapu si môžem ešte mnohokrát zväčšiť. A zrazu je to tam samé prázdne miesto. Verím tomu, že náš spoločný ľud mal *kopčoky i dolínky* pomenované podrobnejšie – ved' to bol jeho každodenný životný priestor. No doba sa zmenila, začali sme žiť a pracovať viac v miestnostiach ako v prírode, mená oddychovali v katastrálnych, vojenských či lesníckych mapách, nežili a zastarali. Teraz sa začínajú vyťahovať a zisťujeme, že znejú akosi cudzo. Bodaj by nie, keď sa odvtedy kadečo zmenilo.

Všetci akosi podvedome chápeme, že pamäť národa treba zachovávať. Ale zužujeme to na folklór, remeslá či rodokmene. Zabúda sa na to, že existuje aj historické miestopisné názvoslovie, ktoré znie často rovnako čarovne ako dobrá ľudová rozprávka a zaslúžilo by si, aby neskočilo v pazúroch spoločenského alzheimera.

Ak máte doma alebo v svojom okolí babičku či dedka, ktorým ešte pamäť slúži, ne'ahajte z nich len pesničky a rozprávky. Strčte im pod nos podrobnú, aj keď zatiaľ určite dost' riedko pomenovanú mapu chotára, a vyspovedajte ich. Ako kedysi volali túto horu, tento prameň, túto skalú. Zapisujte čokoľvek, na čo si spomenú. Aj príbehy k tomu. Lebo biele miesta z máp naozaj zmiznú až vtedy, keď dostanú svoje meno.

O biozáhradke

Mám malú záhradku a veľa plodín si dopestujem sám. Pre neznalé okolie to vyzerá tak, že vlastne zadarmo. No ak sa poctivo zarátajú náklady a straty, dnes je ekonomicky výhodnejšie kúpiť si všetko v supermarkete. Záhradkárčim kvôli relaxu a pocitu, že mnou dopestované je aspoň o čosi zdravšie ako kúpené. Takže mám vlastne relaxačnú biozáhradku.

No je to boj s prírodou. Snažím sa s ňou viesť vojnu nechemicky a používať radšej biologické a mechanické zbrane. Radšej ručné zbrane ako zbrane hromadného ničenia. No v tom je dobrá aj súperka. Rezignoval som a urobil s prírodou nepísanú dohodu, že polovica úrody je moja a druhá jej. Nie vždy to dodržiavame, jeden z nás prelomí front tu a druhý zasa tam. Ale v priemere to sedí, vedieme zákopovú vojnu a nehýbeme sa z miesta. Ona zaútočí drozdmi, ja útok odrazím sieťami proti vtákom. Ona pošle do útoku osy, ktoré sa cez sieť prepchajú, ja osy odlákam na náhradnú potravu... Príroda je spokojná a ja pozbieram posledné zvyšky, čo po boji zostali.

Veľakrát musím pri pohľade na svoju úrodu skonštatovať, že za toto by som veru v supermarkete v živote peniaze nedal. Mrkva je obžratá od medvedíkov, čerešne mi nazobávajú vtáky, broskyne zasa osy, egreše sú zalepené od vošiek, v šaláte sú diery od slimákov, v cibuli sa občas čosi hmýri, jablká musím vykrajovať... Jeden kúsok príliš veľký, ďalší príliš malý, iný divného tvaru... Napriek tomu očistím, povykrajujem a teším sa zo svojho. Takto reálne vyzerá ekologická záhrada.

Pripomína mi to známu hlášku z filmu *Sněženky a machři*, ktorá zaráža svojou nelogickosťou: „*Ideme skratkou, páni. Je to síce ďalej, ale zato horšia cesta.*“ Záhradkár si musí vedieť povedať: „*Budeme si pestovať zadarmo, páni. Je to síce drahšie, ale zato to horšie vyzerá.*“

O blbcoch

Fyzika hovorí, že najvyššou rýchlosťou je rýchlosť svetla. Ale známe porekadlo tvrdí, že najrýchlejšie nie je svetlo, ale myšlienka. A tú ešte dokáže predbehnúť Chuck Norris. Podobne je to aj s nekonečnom. Vedci vraj, že *nekonečno nie je*, no my všetci predsa vieme, že blbosť je nekonečná. Hovorí sa aj, že najhoršia je zrážka s blbcom. Ešte horšia ako zrážka hmoty a antihmoty. A takisto, že sa netreba s blbcom hádať, lebo ťa stiahne na svoju úroveň a prevalcuje svojimi skúsenosťami. To sú všetko odžité pravdy, treba im veriť.

Týmto úvodom som chcel naznačiť, že blbec ako fenomén je niečo, čo sa vzpiera súčasnému chápaniu fyziky, prekračuje jej hranice a vyžaduje si špeciálny prístup. Nemyslím len blbca v pravom význame toho slova, ale aj odvodeniny. Lebo jazyk si našiel pre tento jav viac výrazov ako majú Eskimáci pre sneh. *Debo, somár, hlupák, pako, dilino, chumaj, trpák, tupec, trubiroh, magor, mamľas...* a ešte ďalšie sa mi netrpezlivo tisnú na jazyk. A to som ani nemusel siahnuť do bohatej studnice zvieracích alebo anatomických pomenovaní.

Príroda zatiaľ na každú anomáliu dokázala nájsť odpoveď. Keď sa objaví nejaký nový druh, hneď má svojich požíračov. Keď vymyslíme nejaké nové antibiotiká, hneď sa objaví rezistencia a sme na začiatku. Verím, že časom vznikne niečo, čo začne požírať umelé hmoty, lebo je to pre prírodu nová nevyužitá príležitosť. Len s tou blbosťou si akosi nevie poradiť.

Ale možno len stačí mať trpezlivosť. Možnože sa napríklad z bylinožravcov časom oddelí nejaká nová vetva, vetva dilinožravcov a problém bude vyriešený. Dovtedy nám zostáva len dúfať, že sa nekonečno a s ním aj blbosť neposunú ešte o hodný kus ďalej, ako sú teraz.

O bonzákoch

Sú medzi nami takí, ktorí radi sprostredkovávajú niekomu inému informácie o tých ostatných. Začína sa to už u detí. Činnosť sa volá *žalovanie* a jej vykonávateľ *žalobaba*. Neoblíbená povahová vlastnosť. Ak niekto chodí žalovať za rodičmi alebo pani učiteľkou, hneď je vylúčený z kolektívu.

Keď sa žalobaba vypracuje, jeho činnosť už nie je tak detsky nevinná. Preto sa namiesto slova žalobaba začne používať pomenovanie *udavač*. Možností je však ešte viac. *Bonzák*, *donášač*, *konfident*, *denunciant*, *špicel*, *sykofant*, *kopov*, *práskač* alebo *informátor*. Ono je fajn, keď vieme zafrajeriť a povedať veľa cudzích slov, no či to má aj praktický význam? Skúste niekomu vynadať *Ty jeden konfident*. Alebo *Si obyčajný denunciant*. Nedajbože *So sykofantmi sa nebavím*. Väčšina ľudí sa len blahosklonne usmeje, možno to budú brať aj ako pochvalu. Preto budme radi, že existuje slovo *bonzák*, ktoré je každému dostatočne zrozumiteľné a v tejto problematike si s ním bohato vystačíme.

Detské žalobaby a dospelácki bonzáci nás vychovali k tomu, že tieto výrazy a s nimi súvisiace činnosti berieme hanlivo. Ako urážky. Robíme všetko pre to, aby nás nimi nikto nemohol počastovať. Niekedy až tak veľmi, že namiesto toho, aby sme niekoho, kto zle parkuje alebo nás otravuje pálením plastových fliaš udali, sme ticho. Radšej si necháme skákať po hlave a čakáme, kým bonzne niekto iný alebo náhodou pôjdu okolo policajti a vec sa vyrieši akosi samospádom.

To ale nie je dobrá taktika. Keď nám niekto skáče po hlave, nebojme sa bonznúť. Ak s tým máme duševný problém, očistiť svedomie nám pomôžu tie druhé pomenovania. Tie s pozitívnym nábojom, alebo nezrozumiteľné. Namiesto *Som bonzák* si treba povedať *Som informátor*. A urážku *Ty jeden udavač*, *donášač* a *žalobaba* si treba preložiť ako *Ty jeden konfident*, *denunciant* a *sykofant*. Hneď je človeku lepšie na duši.

O bulvárnych titulkoch

Ivan Mládek mi kúpil pivo!

Zámerne som sem dal dramatickú pauzu, aby som informáciu nechal vo vás doznieť. Na tomto príklade chcem totiž ukázať, ako ľahko sa dá neklamať, a pritom nehovoriť pravdu. Keby som bol bulvár, presne takýto zvolím titulok. Keby som bol manipulátor a demagóg, presne tu skončím s hybridnou informáciou.

Pravda je takáto. Sedeli sme s Ivanom Mládkom chvíľku za jedným stolom, lebo nás tam posadili organizátori. Prišiel čašník a spýtal sa, čo si dáme. Ja pivo, on pivo. O chvíľku pivá priniesol, samozrejme – ako správny slovenský čašník – na jednom účte. Odskočil som si tri kroky k bunde po peňaženku a keď som sa vracal, čašník mi oznámil – je to v poriadku, zaplatil pán. Pánovi som poďakoval, štrngli sme si a prehlásil som, že ďalšie kolo platím ja. Ďalšie kolo už nebolo, lebo pán začal pauzovať pred šoférovaním. Teraz sa zožieram výčitkami svedomia, lebo ja nerád zostávam niekomu niečo dlžný. Takže ešte raz. Ivan Mládek mi kúpil pivo! Som frajer, nie?

Je otázne, čím sú vlastne bulvárne titulky. Teda vety, ktoré neklamú, ale nehovoria pravdu. Či sú viac pravdou alebo viac klamstvom. Nuž! Samé osebe sú určite klamstvom, neskôr po získaní doplňujúcich informácií sa začínú maskovať mejkapom pravdy. Ale keďže prvý dojem v nás zostáva navždy, sú v podstate klamstvom. Tak by sme ich mali brať.

Ešte by sa patrilo uviesť, ako to dopadlo s tým pivom. Zatiaľ nijako. Do Prahy kvôli nemu cestovať nebudem. Povedal som si však, že na vyliečenie svojho nepríjemného pocitu z dlhu použijem nepriamu metódu *pošli to ďalej*. Kúpim pivo niekomu inému, on ďalšiemu, ďalší ďalšiemu... a takto sa možno nejaké tritisícosemstopäťdesiate siedme pivo dostane k Mládkovi. Smola je, že o to prvé, teda o naštartovanie celej reťaze, sa už u mňa prihlásilo veľa záujemcov. Zisťujem, že to pivo od Mládku bude pre mňa nakoniec sakra drahé.

O cudzích jazykoch

Známe porekadlo vraví, že koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom. Dobré to znie, ale čo si za tým predstaviť? Ak viem dva jazyky, mám volebné právo za dvoch? Vážim dvojnásobok? V štatistikách počtu obyvateľov vystupujem dvojmo? Asi nie. Ak mám bilingválnu ženu, ktorá je dvakrát človekom, tak som bigamista? Asi tiež nie. Asi tým chcel autor, teda pravdepodobne ľud, povedať niečo iné. Ale čo?

Na intráku počas výšky som ako spolubývajúceho vyfasoval maďarského Slováka, alebo slovenského Maďara, teraz už neviem, Pištu Szabóa. Samozrejme, plynule dvojjazyčného. Keď som sa ho trochu posmievačne pýtal, načo mu je tu na Slovensku, kde žije a študuje, znalosť maďarčiny, použil pre mňa neočakávanú argumentáciu. Vraj každý ďalší jazyk, to nie je len dorozumievanie. Každý ďalší jazyk je hlavne celá ďalšia kultúra.

Áno, mal pravdu. Piesne sa síce dajú prespievať v slovenčine, romány preložiť, básne prebásniť, filmy nadabovať, ale už to nie je ono. Jazyk, v ktorom kultúra vzniká, ju drží v dobre chránenom zámku pokladov s povolením vstupu len pre tých, čo vedia. Ostatní musia zostať vonku a tešiť sa aspoň z toho, že občas čosi započujú, zahliadnu a sem-tam aj pochopia. Niektoré veci sa však za hradby jazykového zámku nedostanú. Slovenské *ejbist'ubohu jánošičtvo*, české *poslušněhlásím švejkovstvo* alebo *všeumětelské cimrmanovstvo*... tieto a im podobné chutia správne len v svojom natívnom jazyku.

Koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom. Presnejšie – toľkokrát bohatším si človekom. Vnútorne, samozrejme. Ďalší jazyk znamená ďalšiu otvorenú hradnú bránu. Niekomu stačí, že si dokáže s človekom v nej pokvákovať, urobiť s ním obchod alebo spýtať sa na cestu. Ale keď už je otvorená, prečo nevliezť dnu? Sú tam poklady.

O cudzích písmach

V počte analfabetov sme ako krajina na tom dobre. V podstate každý vie písať a čítať, konkrétne latinkou. Táto schopnosť nás neohúri. Ale plusom je, ak niekto pozná akékoľvek iné písmo.

Pred pár rokmi som si priniesol zo Zakarpatskej Ukrajiny suvení – filcovú čiapku tvarovo podobnú snežienke. Pre tých, ktorí si to nevedia predstaviť, pridám vizuálny príklad – vyzerám v nej ako nektárom nabumbaný trúd Vilko s kvetným kalichom na hlave. Na tej čiapke je azbukou napísané *Seks instruktor*. Ešte aj namiesto *ix* je tam *ks*. Raz za čas, keď je vhodná spoločenská príležitosť, v podstate čokoľvek okrem Plesu v Opere, dám si ju na hlavu a provokujem. Baví ma čítať tváre ľudí, keď ma čítajú. Ľahko viem identifikovať tých, čo sa ešte učili ruštinu, lebo len oni poznajú azbuku, rozumejú nápisu a usmejú sa. Aspoň na ponuku nereagujú kadejaké mladé čučoriedky pod štyridsať rokov.

Oblúbeným spôsobom, ako odhaliť, že vie niekto po čínsky, je navštíviť tetovacie štúdio a nechať si vytetovať nápis tým ich písmom podobným rozsypanému čaju. Tatéri radi ako predlohu používajú jedálny lístok z miestnej čínskej reštaurácie. Znalí čínskeho písma sa prezradia úsmevom, ktorý sa im objaví na tvári, keď niekomu na koži čítajú *Slepačia polievka* alebo *Kura s rezancami*.

Ale aj tak podľa mňa kráľom medzi cudzími písmami je – škrabopis. Preto, lebo ho dokáže čítať iba jeden človek. Po urputnom úsilí maximálne pár ľudí z jeho okolia. Až na úroveň umeleckej kaligrafie ho povznášajú hlavne doktori.

Na tričkách, čiapkach a tetovaniach sa nápisy škrabopisom objavujú. A to je škoda. Potešili a rozosmiali by síce iba jedného človeka, ale je to ten v zrkadle. Na jeho úsmeve by nám malo záležať.